

Head kolleegid, daamid ja härrad!

Järgmisel nädalal möödub 5 aastat päevast, mil Euroopa Liidus hakati kohaldama isikuandmete kaitse üldmäärust. Viis aastat on lühike aeg, aga üldmääruse kujunemislugu on teatavasti pikem. Nii ongi tihti tunne, et andmekaitsest pole kunagi nii palju räägitud kui viimase kümnendi jooksul. Ja ehkki õigus isikuandmete kaitsele eksisteeris ka enne üldmäärust, siis kõikide nende aastate jooksul on seda konkreetset õigusakti, GDPRi ehk eesti keelse lühendiga IKÜMit puudutavad teemad tohutult kirgi üles kiskunud. Alates sellest, kas meil üldmäärust üldse vaja on kuni selleni välja, kas mitte ei peaks ruttu hakkama selle muutmisele mõtlema, sest aeg on juba edasi liikunud ning vaja oleks tehnoloogia arenguga sobituvamaid norme. Pole ka ime, et teema nii laetud on, sest laenates ühe Soome diplomaadi sõnu, on andmetest saanud uus plutoonium - aine, millega on võimalik teha väga palju head ja ka väga palju kurja. Seadusandja eesmärk peab ikka olema hea võimaldamine ja kurja ärahoidmine. Ja seda tõde teame kõik muidugi ka, et normid ise ei tee midagi, vaja on rakenduspraktikat.

Viie aastaga on seda praktikat juba ka tekkinud. Meil on kohtuotsuseid, erinevaid juhiseid, liikmesriikide rakendusakte, sest ehkki tegu on EL otsekohalduva aktiga, on liidu seadusandja jätnud nii mõneski küsimuses liikmesriikidele vabamad käed. Kriitika kõrval räägitakse üldmäärusest üha enam kui eduloost. Euroopast on andmekaitse vallas saanud maailma jaoks standard – meid tõstetakse esile ja meist võetakse eeskujuks. Siiski on õigus oma isikuandmete kaitsele põhiõigusena võrdlemisi uus ning õigustatud on ka arutelud, kuidas peaks see õigus suhestuma teistesse põhiõigustesse, sest samuti olulisel kohal on ju nii teabevabadus kui riigi toimimise läbipaistvus. Aga nende arutelude juures ei tohiks

unustada põhjust, miks me isikuandmete kaitsest üldse räägime - see on kultuuriruumi küsimus - kuidas me suhtume inimväärikusse ja kas inimese käsitlemine objektina on lubatud või mitte. Euroopa Liidu Põhiõiguste Harta koostajad selleks andnud selge suunise. Inimväärikust peetakse nii oluliseks, see on välja toodud lausa esimeses artiklis, enne kui räägitakse igäihe õigusest elule: "Inimväärikus on puutumatu. Seda tuleb austada ja kaitsta."

Rakenduspraktikat saame kujundada üheskoos. Peame koos veelgi tõstma inimeste teadlikkust isikuandmetest ja nende kaitsest. Samuti peame looma veelgi enam selgust, et andmete väärtust õiglaselt ühiskonna arenguks kasutada saaks. Nii andmesubjekt, asutus kui ka ettevõtte vajab kindlust kuhu me liigume. Üldmäärust tehes püüti kujundada seda tulevikukindla ja tehnoloogianeutraalsena. Arenguid silmas pidades ja tänapäeva ühiskonna keerukust arvestades on tähtis, et kõiges andmetöötusega seonduvas töötaksid koos nii juristid, tehnoloogid kui eetikud. Vaid nii saame kõige paremini läbimõeldud lahendused, mis hoiavad ja kasvatavad inimeste usaldust andmetöötuse, aga ka ühiskonna ja riigi vastu tervikuna.

Justiitsministeeriumil on hea meel anda koos teiste korraldajatega tänase konverentsiga panus isikuandmete kaitsega seonduvatesse aruteludesse ja arengutesse. Ma loodan väga, et kõik siia tulnud võtavad diskussioonist aktiivselt osa. Mõnusat mõttelendu!